

028.01::37.046.14

655.55

<https://doi.org/10.18485/kij.2023.70.1.12>

КРИСТИНА С. РАЈИЋ*

Десета гимназија „Михајло Пупин”
Београд

Оригинални научни рад

Примљен: 2. 4. 2023.

Прихваћен: 26. 4. 2023.

ХРАМОВНО ИСКУСТВО ТРАДИЦИОНАЛНЕ КЊИГЕ

Значај организованог посећивања књижевних промоција за културни развој ученика

Циљ истраживања је сагледавање утицаја живе ауторске речи у атмосфери високоинтелектуалног, стручног и културног амбијента на однос тинејџера према традиционалној књижи, савременој књижевности и према култури.

Коришћене су методе: квалитативне и квантитативне парадигме. Представљени су примери из ваннаставне праксе гимназијалаца и интервју – есеј, који су претходили истраживању, као и реализовани упитник, планирани део овог истраживања.

Истраживање је разматрано са библиотечког, културолошког, социолошког, педагошког, наставно-методичког и књижевно-научног, тј. рецепцијског односа младих према књизи. Указано је на важност појединих аспеката уз препоруку реализације појединих модела.

Кључне речи: однос гимназијалаца према књизи и књижевности, књижевне промоције, културна атмосфера, подстицај.

ИЗМЕЂУ СТАТИСТИКЕ И СТИМУЛАЦИЈЕ. Многи научници широм света баве се темом читалачких навика младих. Пишу се и објављују сваке године бројне студије с циљем да се сагледа у којој мери савремено друштво утиче на однос тинејџера према књизи у намери да се изнађу методе унапређења тог односа. Ера интернета и друштвених мрежа довела је до бржег темпа живота. Умреженошћу с људима, не само из ширег окружења већ и с људима из најдаљих делова света, појединац је свакодневно доступан огромном броју људи, уједно је друштвено активнији, што је посебно карактеристично за животну доб младих људи, којима је по природи ствари однос с вршњацима најважнији. Поставља се питање колико времена у савременом, убрзаном начину живота, млад човек има за књигу, поред конзумирања питких, често и тривијалних садржаја који му се на друштвеним мрежама нуде. На који начин заинтересовати ученике за

* kristinarajic0@gmail.com, krista.rajic@gmail.com

свет књижевности и стицање редовних читалачких навика, изазов је родитеља, наставника и научника који се овом темом баве. Значај читања огледа се у образовном, интелектуалном и емотивном сазревању младог човека. Естетска улога кроз рецепцију књижевних дела оплемењује личност и афирмативно утиче на изградњу човека као бића културе, а кроз освешћеног појединца и на културу читаве заједнице и нације.

Приближно су једнаки резултати истраживања многих студија, од којих је за ову прилику издвојено једно квантитативно истраживање Националне стратегије за младе¹. „Готово половина средњошколаца (47%) слободно време проводи у неструктурираном дружењу са вршњацима. Поред вршњака, средњошколци слободно време радо и често проводе уз телевизор (45,8%), уз мобилни телефон (32,8%) или уз компјутер (28,6%). Сваки пети средњошколац се бави спортом, мали број средњошколаца у слободно време чита књиге или прати догађаје из културе, а још мањи број се бави неким видом стваралачких активности” (Национална стратегија за младе² 2007: 286).

Закључак стратешког истраживања је да би требало да „свака млада особа, без обзира на друштвену групу којој припада, животне услове и/или пол, има једнаку прилику и довољно стимулативне услове да се квалитетно образује” (Национална стратегија за младе 2007: 22). Из многобројних радова на ову тему, увиђа се да су се и научници, као и методичари и практичари у раду с младима нашли у некаквом „врзином колу”; појава се евидентира, указује се на потребу унапређења читалачких навика младих, потребу изналагања културног обраца, али из деценије у деценију нарочитих помака нема. Насупрот томе, све учесталије се сусрећемо с темом насиља међу ученицима.

МЛАДИ ЖЕДНЕ ЗА КУЛТУРОМ. КО ЋЕ ИХ ОДВЕСТИ НА ИЗВОРИШТЕ? Полазиште овог рада који се бави темом књижевних промоција јесте школска пракса, као и јавно указивање³ и предлагање културног модела кроз сарадњу школа и институција културе. Увидевши с коликим полетом, озбиљношћу и креативношћу су гимназијалци приређивали књижевне вечери и матинее у својој учионици, искорачила сам с њима из учионице и постали смо редовни гости Српске књижевне задруге четвртком у једанаест сати, чија је Свечана сала, како се испоставило, прави пример храмовног искуства књиге и књижевности за младе.

¹ https://transformator.bos.rs/uploads/library/1396456831_nacionalna-strategija-za-mlade.pdf

² „Стратегија полази од Устава Републике Србије и од циљева дефинисаних у стратешким документима које је донела Влада. У изради ове стратегије пошло се и од међународних докумената: Универзална декларација о људским правима, Конвенција Савета Европе о људским правима и основним слободама, Светски акциони план за младе од 2000. године па надаље УН, Бели документ Европског Парламента, Европска повеља о учешћу младих у општинском и регионалном животу Конгреса локалних и регионалних власти Европе” (Национална стратегија за младе 2007: 3).

³ Учешће на конференцији у јуну 2018. г. у организацији „Баззарта” у Београду, на тему повезивања школа и институција културе; Кристина Павловић Рајић „Млади жедне за културом. Ко ће их одвести на извориште” (Хроника: 33–35), Драма, часопис удружења драмских писаца Србије, бр. 51, 2019, Београд.

„Слике великана српске књижевности свуда су око нас; у ормарима читава библиотека плавог кола и осталих издања књига из различитих периода; у посебном кутку – скулптура Вука Караџића, гусле и исписана слова ћирилице. За великим столом Свечане сале Српске књижевне задруге – све права господа! Окупили се прави интелектуалци, прави новинари; сви у пријатељском односу међусобног уважавања. Иза њих публика, ми, деца. Зна се где је коме место. Атмосфера – домаћинска, топла, готово фамилијарна. **Сви су били веома културни, па смо морали и ми**”, тако је група гимназијалаца својим другарима из одељења износила утиске са представљања књижевних издања у Српској књижевној задрузи. Њихова озареност, неко изненађујуће усхићење (а то се редовно дешава са сваком групом од десетак ученика коју одведем на културни догађај у СКЗ, СКЦ, Коларац или у Кућу Ђуре Јакшића) сведоче да, у овим огољеним временима медијског рата против духовности и интелекта, млади жедне за истинским вредностима.

Често се критикују деца и омладина да не читају, да превише времена проведу уз интернет-садржаје због којих изостављају дружење уживо. Запитајмо се шта и на који начин смо им понудили. Градски домови културе и библиотеке са својим културно-образовним програмима и када имају одређене садржаје најчешће се не труде или не знају како да их приближе младима. Часови изборних предмета се у школама додељују да би наставници сачували норму, а не ради општег унапређења ученичког образовања, чиме се ученици додатно оптерећују и удаљавају од културе и уметности јер се све врло често претвори у пуку форму. Чини се да је све то тапкање у месту, избегавање суштински битних чинилаца образовања што само води у стагнацију и деградацију младости, а то значи и читаваг друштва.

У основи школског система мора да постоји планска сарадња школа и институција културе. Наставник не може имати дупло радно време од предвиђеног кроз ваннаставне активности које му се додатно не плаћају, ма колико велики ентузијаста био и с љубављу се посвећивао својој педагошкој мисији. Не може јер има и свој приватан живот, одговорност и као родитељ према сопственој деци и породици. Важно је да као колектив, као национ схватимо да деца у школском систему не смеју бити препуштена случају или нечијој доброј вољи. Како ће неко ко се није сусрео с културом у суштинском смислу, освестити себе као културно биће? Ученици књижевност доживљавају најчешће као део прошлости, део библиотечног фонда, чији су аутори давно преминули. Треба их сусрести с ковачницом речи, са жишком стваралаштва, директно са савременим писцима!

С друге стране, бројни посленици културе и уметности жуде за младом публиком, за онима који ће упамтити њихово стваралаштво, за настављачима. Праву радост им причињава присуство школске групе. Културни континуитет мора да се успоставља, негује и наставља. Није наша улога да само причамо о великанима наше историје, о Светом Сави и потоњим великанима. Ваљда и ми као светосавци треба нешто да створимо, да и ми оставимо неки ваљан траг за собом! Кроз дела ћемо васпитавати и потомство. Уведемо ли их у интелектуални

круг, они ће се препустити и упијати баш како је то младима и својствено. Деца најбоље уче опонашајући одрасле, али и кроз вршњачки утицај. Садејством та два чиниоца остварује се пуни ефекат културног и духовног интегрисања младих.

Сматрам да постоји врло ефикасно решење за проблем који имамо. Свој предлог сам изнела у јуну 2018. г. на конференцији у организацији „Баззарта” у Београду, коме су присуствовали професори, представници Министарства просвете, Министарства културе, редитељи, глумци, кустоси музеја. Министарство просвете би требало да уведе тзв. блок-наставу из културе за коју би наставник био ангажован у оквиру свог редовног радног времена (дакле, наставнику би био додељен тај предмет на годишњем нивоу као део норме) да одведе ученике на књижевну промоцију, у музеј, на изложбу, концерт, позориште, кинотеку, библиотеку... Тог дана би ученици имали само наставни предмет блок-наставу из културе, а били би ослобођени редовних часова за тај дан, како им не би све било пренапорно. И тако бар пет-шест пута годишње. Програм и садржај по разредима би дошао као препорука Министарства просвете за одређене школске узрасте. Овај модел није никаква новина у школском систему јер већ постоји у оквиру неких стручних школа, тзв. блок-настава за посету сајмовима, фабрикама и сл. Само га треба усмерити и на културу.

Култура, како су то ученици спонтано изrekli, обавезује човека, а некултура жутих страна квазиновинара, ријалити емисија у којима се пропагира промискуитет, накарадни хедонизам уз учесталу црну хронику води у деградацију, анархију и личну и националну дезоријентисаност. Креативност и умеће младих су изузетни, само их треба увести у свет могуће лепоте. Тада ће сами опонашати и преузимати културне образце понашања.

ИНТЕРВЈУ – ИЗ ЕСЕЈА МАТУРАНАТА. У прилог овом истраживању, издвајам најпре два одломка из есеја матуранткиња Десете гимназије „Михајло Пупин”, која би се методолошки могла разматрати као интервју – вид научног истраживања (који нису писани за потребе овог истраживања, већ се само истраживање њима користи, што се чини још поузданијим, објективнијим), уз напомену да су оба рада у целости објављена 2021. године⁴.

Милица Ђорђевић, 4/9 *Матине четвртком у Српској књижевној задрузи* (Прва награда на конкурс Српске књижевне задруге у категорији радова с темом о традицији СКЗ):

„Иако нисам седела за главним столом, по бонгону који поштује хијерархију оне праве друштвене елите, проведено време у тој просторији, док сам слушала говоре о новој књизи учинило је да се осетим као академик или писац, неко попут Томаса Стернса Елиота или Оскара Вајлда, колико год то детињасто било, јер нам се указала прилика да и ми будемо део те узвишене интелектуалне атмосфере. Међутим, овај догађај је имао још неког утицаја

⁴ Оба рада су објављена у Ђачком зборнику ученика Десете гимназије „Кључ за један сат среће”, бр. 2, година 2, Београд, школ. 2020/2021, Галаксијанис, Ниш, 2021, а првонаграђени рад Милице Ђорђевић и у „ШКОЛСКОМ ЧАСУ српског језика и књижевности”, бр. 3–4, 2021, ИП „Ваша књига”, Београд, 2021.

који је био много важнији, а то је било моје коначно приближавање српској књижевности. У тој соби, први пут слушајући писце како причају уживо, писце који нису само описани у неколико реченица у читанци, писце који су и даље живи, а не фигуре из далеке прошлости, потпуно другачије од времена у коме живим, одједном је постало много јасније разумевање вредности српске књижевности коју сам била заобилазила”.

Јана Рокић 4/5 *Бескрајно плаво коло* (Учешће на конкурс Српске књижевне задруге у категорији радова с темом о традицији СКЗ):

„Четвртак је постао дан за књижевност. Другарица и ја бисмо после посете шетале Кнез Михаиловом улицом и, повучене мудрим људима који су говорили на матинеу, веровале да смо и саме дорасле сличном филозофирању. Претпостављам да је некима око нас то било напорно, али ми бисмо се цео дан користиле речима које смо до тад само читале у књигама. Тек када је дошло до подле изолације због короне, схватила сам колико ми књижевна јутра у Српској књижевној задрузи недостају. Нико из моје куће не зна да цитира Шекспира, а моји другари не размишљају много о појму душе. Тада ми је постало јасно каква је част била слушати тако образоване и просвећене људе. Чак и у приватном разговору, када би нам пре почетка матинеа пришао неко од говорника, књижевник, критичар, схватили смо колико је дубока њихова мисао. Упијала сам сваку реч, верујући да књижевници знају њихову вредност. Била сам у праву, само пажљиво слушати такве умове, било је драгоценост”.

Из приложених одломака радова матуранткиња јасно је колико храмовно искуство сусрета с традиционалном књигом може да остави дубок траг у личности човека и буде светлост кроз целоживотни пут. Од амбијента, симбола, портрета до умних и стилски изузетних говора књижевника и критичара, све се трајно урезује у свести младих. Присуствујући таквом скупу, ученици се осећају привилегованим и дарованим, њихов однос према књизи и књижевности се знатно унапређује. Књижевне промоције постају догађај којем се са ишчекивањем враћају, што говори о потреби континуитета. Српска књижевност, као и савремена књижевна продукција постају живи свет који је део друштвене заједнице, а не затворен, непознат паралелни свет далеко од очију младих. Пред појединим младим људима отварају се врата елитистичком читању, превођењу и тумачењу књижевних дела у шта се здушно укључују. Уметници надањују младе да и сами узлете у сфере духовног тако што постају читалачки посвећеници, а можда се у њима самима зачиње и нови писац. Несазнатне и немерљиве су нам до краја висине таквих узлета.

СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ СПРОВЕДЕНОГ КВАНТИТАТИВНОГ ИСТРАЖИВАЊА. Како се истраживање на овом пољу не би свело на ауторски квалитативни приказ, ради потпунијег увида, применили смо и квантитативно истраживање у виду упитника о значају књижевних промоција за унапређење односа младих према књизи, књижевности и култури. Укупно је било осамнаест питања затвореног типа на које је требало дати по један одговор. Последње питање је отвореног типа у виду коментара и запажања ученика. На послати упитник су одговорила 374 ученика. Испитаници су гимназијалци школа које су пријатељи, сарадници Српске књижевне задруге: Десете гимназије „Михајло Пупин”, Девете гимназије „Михаило Петровић Алас”, Земунске гимназије, Карловачке гимназије и Ваљевске гимназије. Циљна група су испитаници за које

се претпоставља да им је књига блиска, да су ученици већ изградили читалачке навике, али је било значајно испитати да ли су и у ком проценту присуствовали књижевним промоцијама и какво је њихово мишљење о утицају књижевних сусрета на тинејџере.

На основу обрађених података, можемо извести неколико закључака. Претпоставка од које се пошло, да велики проценат ученика гимназија које су биле обухваћене упитником у суштини редовно чита, показала се као оправдана. Школске лектуре не прочита 8,8% ученика, већ читају само препричане верзије дела. Поред тога што је традиционална књига и даље најзаступљенији облик књиге (56,4%), ученици користе и електронску верзију (21,1%). Оно што је релативна новина јесте да ученици користе и аудио књиге, њих 9,9% ће радије слушати него читати књигу. Скоро 70% њих редовније чита у гимназији у односу на основну школу. Није мали број гимназијалаца који чита и књиге ваншколског садржаја (41,1%). Занимљиво је да се нико од њих није изјаснио да не воли да чита, иако се 36,9% ученика изјаснило да нема времена за читање других књига, што је и прилично разумљиво с обзиром на велику оптерећеност ученика школским лекцијама, али и тренинзима које многи редовно похађају. Одређени број ученика (17,1%) изјаснио се да би радо читали и друге садржаје, али не знају шта. Ту је улога наставника, библиотекара, родитеља, па и система позвана да се запита.

Када је реч о искуству гимназијалаца с књижевних промоција, половина њих никада није за осмогодишње школовање у основним школама присуствовала неком представљању књиге, не зато што су били лењи или незаинтересовани, већ их нико никада није ни позвао. Половина ученика и даље не присуствује промоцијама. Ситуација се, како статистички видимо, није променила ни у гимназији, што ни не чуди јер 31% ученика и даље уопште ни не добија информације о тим догађајима. Охрабрујуће је то што се 30% гимназијалаца који су једном посетили књижевну промоцију изнова враћа књижевним сусретима. Једини од кога су упућени су наставници српског језика и књижевности, што је показатељ велике улоге наставника, али и недовољне укључености других запослених у школском систему, културним центрима, библиотекама, општинама и сл.

Велики број ученика се изјаснио да су књижевне промоције важне за ваљан однос ученика према традиционалној књизи (45,2% је у потпуности сагласно, 32,1% делимично, 13,9% неодлучних) и књижевности уопште (52,1% у потпуности, 25,7% делимично, а неодлучних 14,7%). Слична статистика је и када је реч о утицају књижевних промоција на однос према савременом стваралаштву и на освешћивању ученика као бића културе. Жељу да прочитају књигу о којој су слушали на промоцији имало је 19,5% ученика, а у односу на оне који посећују књижевне догађаје то је око половине присутних, што се може сматрати врло подстицајним и охрабрујућим податком.

Полазна претпоставка овог истраживања је била да млади жедне за културом и да књижевни сусрети с песницима и писцима треба да буду саставни део школског образовања. Теза је у потпуности потврђена не само кроз интервју

– есеј матураната већ и кроз упитник у ком се 52,4% ученика изјаснило да су у потпуности сагласни с тим предлогом, 25,9% делимично је сагласно а 11,8% неодлучно; ниједан ученик није против. Свесни да су књижевни сусрети врло драгоцени, интересантан је податак да би се око 38% ученика осмелило да учествује са својим књижевним радом на некој ђачкој промоцији, а није занемарљив ни проценат неодлучних (26,5%). Несумњиво је да књига и књижевност, односно лепа реч имају велику моћ у културној, па и стваралачкој афирмацији младих.

Посебан сегмент питања упитника посвећен је Српској књижевној задрози, а испитаници су ученици чије су школе чланови СКЗ, пријатељи, а донекле и сарадници. Из квалитативног методолошког приступа – из наставне праксе и интервјуа – есеја матуранткиња, сагледан је утицај матинеа у СКЗ четвртком на културно освешћивање младих. Најпре увиђамо да 64,7% гимназијалаца никада није посетило СКЗ. Они ученици који су посећивали СКЗ су сагласни да је то место висококултурних и интелектуалних скупова, да се осећају испуњено и самозадовољно и пожелеле да опет дођу. Нико није исказао незадовољство. Ти ученици су такође сагласни да су им књижевне промоције књижевни свет учиниле реалнијим, стварнијим; да су таква искуства значајна за формирање личности ученика и однос према традицији (сагласно је у потпуности 27,8%, а делимично сагласних је 29,9%; неодлучно је 28,1% ученика). Ова статистика нам је показатељ тога да чак и они ученици који никада нису присуствовали некој књижевној промоцији у СКЗ или су неодлучни по том питању (јер нису били у прилици да о томе размишљају, да себе освесте у том смислу) или имају позитиван однос априори. Податак који је незадовољавајући је да више од половине испитаника уопште није упознато са значајем Српске књижевне задруге упркос томе што је реч о гимназијалцима из школа које су чланови и пријатељи ове наше значајне институције.

Последње, деветнаесто питање омогућава нам да евентуално од ученика сазнамо понешто што не бисмо ни помислили да их питамо, да сакупимо аутентичне податке, ставове и њихове личне предлоге. Оно што је најпре уочљиво је то да су најпотпуније коментаре у највећем броју изразили ученици који су већ културно освешћени, јер сведоче о искуственом. Ово је погодна анкета и за увид у то колики број гимназијалаца пише ћирилицом. Процент је, видимо, знатно мањи. Међутим, на основу њихових одговора запажамо да ћирилицом пишу најчешће они ученици који су одлазили на књижевне промоције, тако да би и то могао бити један од показатеља утицаја на очување националног и културног идентитета. Књижевне промоције им пружају уживање, опуштајуће су и лепе, кажу да је то одличан начин да се сазна о некој књизи. Неко је навео да је то интерактиван начин, што је интересантно. Иако је публика у суштини пасивна, само је у улози посматрача, учешће добрих говорника – писаца, глумаца и критичара ученике чини мисаоно врло усредсређеним, тако да им се чини да су и они сами укључени у интеракцију, што заправо у релацији аутор-дело-читалац суштински и јесте тако. Књижевне промоције их, како кажу, подстичу на додатно размишљање. Поједини испитаници су истакли да на књижевним промоција-

ма уче о начину анализе књижевних дела. Такође је истакнуто, а суштински је битно – треба увести децу у тај свет, приближити им књигу. Коментар једног ученика о књижевним промоцијама врло је сугестиван: „Свако треба да присуствује бар једном”, враћа нас на почетак овог рада и на Националну стратегију у којој стоји да свако треба да „има једнаку прилику и довољно стимулативне услове да се квалитетно образује” (Национална стратегија за младе 2007: 22). Ученици изражавају жаљење што нису присуствовали књижевним промоцијама и жељу да убудуће буду информисани. Неколико ученика се изјаснило да нема искуства с књижевним промоцијама па самим тим ни свест, мишљење о њиховом значају, што поново потврђује тезу о томе – да би човек освестио себе као биће културе мора се сусрести с њом лицем у лице.

Остаје нада да ће ово истраживање привући пажњу надлежних. Модел је предложен кроз блок-наставу, само је потребан ваљан план и организација. Државни системи, заводи за унапређење образовања, Министарство културе и Министарство просвете су по овом питању најпре одговорни. Деца не смеју бити препуштена случају или доброј вољи неког ентузијасте. Њихова жеђ за културом је евидентна, само их треба окупити и повести на извориште.

ГРАЂА

Ђорђевић 2021: М. Ђорђевић, „Матине четвртком у СКЗ”, у: „ШКОЛСКИ ЧАС српског језика и књижевности”, бр. 3–4, 2021, Београд: ИП „Ваша књига”.

Рокић 2021: Ј. Рокић, „Бескрајно плаво коло”, у: Ђачки зборник ученика Десете гимназије „Кључ за један сат среће”, бр. 2, година 2, Београд, школ. 2020/2021, Ниш: Галаксијанис.

Рајић, Кристина, УПИТНИК „КЊИЖНЕ ПРОМОЦИЈЕ”, спроведен у јуну 2022. године, обухваћено укупно 374 ученика: Десете гимназије „Михајло Пупин”, Девете гимназије „Михаило Петровић Алас”, Земунске гимназије, Карловачке гимназије и Ваљевске гимназије.

ЛИТЕРАТУРА

Илишин 2002: В. Илишин, „Интереси и слободно вријеме младих”, у: В. Илишин, Ф.Радин (ур.) „Млади уочи трећег миленијума”, Загреб: Институт за друштвена истраживања.

Јоксимовић 2003: С. Јоксимовић, „Допринос школе у формирању вредности младих” у „Промене вредности и транзиција у Србији: поглед у будућност”, округли сто, Београд: Институт друштвених наука: 173–179.

Крњаић/Степановић/Павловић Бабић 2011: З. Крњаић, И. Степановић и Д. Павловић Бабић, „Читалачке навике средошколаца у Србији”, у: Зборник Института за педагошка истраживања, Година 43, бр. 2, 266–282, Београд: Институт за психологију, Филозофски факултет.

Радна група Владе Републике Србије, Национална стратегија за младе, Београд: „Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05-исправка и 101/07, 2007.

Рељић/Перишић 2017: Ј. Рељић, М. Перишић, „Српска књижевна задруга: 1892–1914”: документа, Београд: Архив Србије.

Субашић/Опачић 2013: Б. Субашић, Б. Опачић „Вредности и културни активизам матураната Србије”, Београд: Завод за проучавање културног развитака.
https://transformator.bos.rs/uploads/library/1396456831_nacionalna-strategija-za-mlade.pdf

<http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0579-6431/2011/0579-64311102266K.pdf>

https://zaprokul.org.rs/wp-content/uploads/2015/02/2013_matiruranti_vrednosti.pdf

Kristina S. Rajic

THE TEMPLE EXPERIENCE OF THE TRADITIONAL BOOK

Summary

The aim of the research is to examine the influence of the living author's word in the atmosphere of highly intellectual, professional and cultural ambience on the attitude of teenagers towards traditional books, contemporary literature and culture.

Methods used: qualitative and quantitative paradigms. Examples from extracurricular practice of high school students and interviews – essays, which preceded the research, were presented, as well as the realized questionnaire, the planned part of this research.

The research was considered from the library, cultural, sociological, pedagogical, teaching-methodological and literary-scientific, ie the reception attitude of young people towards books. The importance of certain aspects was pointed out with the recommendation of the realization of certain models.

Keywords: attitude of high school students towards books and literature, literary promotions, cultural atmosphere, encouragement.